

Εκταση **1.701** τ. χλμ. Κάτοικοι **144.170** (2011: **140.710**)

Ο νομός Ημαθίας είναι πεδινός στο 46% της επιφανείας του. Οι ορεινές περιοχές του απλώνονται κυρίως στο δυτικό και το νοτιοδυτικό τμήμα του, όπου υψώνονται το Βέρμιο και τα Πιέρια. Τις πεδιάδες του διαρρέουν οι ποταμοί Αλιάκμονας και Λουδίας. Συνορεύει με τους νομούς Πέλλας (βόρεια), Θεσσαλονίκης (νότια), Πιερίας (δυτικά) και Κοζάνης (νοτιοδυτικά). Βρέχεται από τον Θερμαϊκό Κόλπο.

Αποτελεί πόλο έλξης για τον επισκέπτη ανεξάρτητα από την εποχή του χρόνου. Πρωτεύουσά του είναι η Βέροια, μια πόλη με 38.000 κατοίκους, χτισμένη τους πρόποδες του Βερμίου. Σε απόσταση 12 χιλιομέτρων νοτιοανατολικά από αυτήν βρίσκεται η Βεργίνα, παγκόσμια γνωστή από τους καταπληκτικούς αρχαιολογικούς θησαυρούς που έφερε στο φως η σκαπάνη του καθηγητή Μανόλη Ανδρόνικου. Κέντρο προσκυνήματος αποτελεί το μοναστήρι της Παναγίας Σουμελά, όπου φυλάσσεται η θεωρούμενη θαυματουργή εικόνα της Παναγίας, την οποία ευσεβείς πρόσφυγες μετέφεραν από το ομώνυμο μοναστήρι του Πόντου.

Ο πληθυσμός του νομού ανέρχεται σε 144.172 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2001, αύξηση 3% σε σχέση με το 1991. Η Ημαθία έχει το όγδοο υψηλότερο ποσοστό φυσικής αύξησης του πληθυσμού (υπεροχή γεννήσεων ανά 1.000 κατοίκους). Ο υπολογισμός αυτός γίνεται με βάση τα στοιχεία του 1998. Στοιχεία της ίδια χρονιάς δείχνουν ότι η αναλογία μαθητών του Δημοτικού ανά 1.000 κατοίκους βρίσκεται ακριβώς στον μέσο όρο της χώρας, δηλαδή 61 παιδιά.

Το κατά κεφαλή προϊόν ανέρχεται σε 11.151,87 ευρώ. Το 1998 σε κάθε κάτοικο της Ημαθίας αναλογούσαν 19 αυτοκίνητα. Η αναλογία αυτή παρέμεινε χαμηλή και τα επόμενα χρόνια, αφού οι πωλήσεις καινούργιων αυτοκινήτων το 2000 αυξήθηκαν μόλις κατά 4%.

Το εισόδημα που δηλώθηκε στην Εφορεία το 1999 ήταν 3.081,44 ευρώ ανά κάτοικο. Κατά μέσο όρο ο κάθε φορολογούμενος πολίτης του νομού πλήρωσε 173,15 ευρώ φόρο εισοδήματος. Οι αποταμιευτικές καταθέσεις ανέρχονταν το 1999 σε 3.140,13 ευρώ ανά κάτοικό.

Είναι η δεύτερη παραγωγός περιοχή ροδάκινων και μήλων στη χώρα με 46% και 19% της συνολικής παραγωγής αντίστοιχα. Επίσης είναι τρίτη στην παραγωγή ρυζιού (9% της συνολικής παραγωγής), έβδομη στην παραγωγή καπνού (5%), όγδοη στην παραγωγή τομάτας (3,4%).

Από άποψη τροχαίων ατυχημάτων μέχρι το 1999 είχε μια τάση συνεχώς μειούμενη. Όμως το 2000 τα τροχαία ατυχήματα αυξήθηκαν στο νομό κατά 14%, ενώ στο σύνολο της χώρας υποχώρησαν κατά 4,6%. Πρόκειται για την τρίτη μεγαλύτερη αύξηση μετά την Κορινθία και τη Φωκίδα.

Η ιστορία της Ημαθίας

Οι Αιγές του Περδίκκα:

Αρχικά, Ημαθία ονομαζόταν όλη η πεδιάδα ως τον Θερμαϊκό κόλπο. Όταν την κατέλαβαν οι Μακεδόνες, με το όνομα αυτό προσδιοριζόταν η περιοχή ανάμεσα στους ποταμούς Λουδία και Αλιάκμονα. Κι επειδή στην περιοχή αυτή δημιουργήθηκε ο πυρήνας του βασιλείου, την είπαν και Μακεδονία. Περιλάμβανε τις πόλεις Αιγές, αρχαία πρώτη πρωτεύουσα και ιερή τοποθεσία όπου θάβονταν οι βασιλιάδες, Βέροια, Κίτιο (Νάουσα) κ.ά. Υπήρχε και παραλιακή πόλη Ημαθία, από την οποία λεγόταν ότι πήρε το όνομά της ολόκληρη η περιοχή. Κατά μια άλλη εκδοχή, η περιοχή πήρε το όνομα αυτό από τον Ημαθίωνα, που αναφέρεται ως πατέρας του βασιλιά των Μακεδόνων Αερόπου. Υπήρχαν και οι Ημαθίδες, οι εννιά κόρες του βασιλιά της περιοχής, Πίερου, που προκάλεσαν σε καλλιτεχνικούς αγώνες τις Εννέα Μούσες, στα βουνά Πιέρια. Νικήθηκαν φυσικά και μεταμορφώθηκαν σε πουλιά.

Όσο για την εμφάνιση των Μακεδόνων στην περιοχή, ο Ηρόδοτος γράφει:

«Τρεις αδελφοί από τους απογόνους του Τήμενου, ο Γαυάνης, ο Αέροπος και ο Περδίκκας, έφυγαν από το Άργος και ήρθαν στους Ιλλυριούς. Από τους Ιλλυριούς, περνώντας τα βουνά στην Απάνω Μακεδονία, έφτασαν στην πόλη Λεβαία και κει εργάζονταν με μισθό στον βασιλιά, ο ένας βόσκοντας άλογα, ο άλλος βόδια και ο νεότερος, ο Περδίκκας, μικρά ζώα. Στα παλιά αυτά χρόνια δεν ήταν μόνο ο λαός αλλά και οι βασιλιάδες φτωχοί, και η ίδια η γυναίκα του βασιλιά μόνη της ζύμωνε το ψωμί. Κάθε φορά όμως που ψηνόταν το ψωμί του μικρού υπηρέτη, του Περδίκκα, πάντοτε γινόταν διπλάσιο απ' ό,τι αρχικά ήταν. Κι επειδή αυτό το παρατήρησε η γυναίκα, το είπε στον άνδρα της. Όταν το άκουσε αυτός, κατάλαβε αμέσως ότι ήταν θαύμα κι ότι προμηνούσε κάτι μεγάλο. Προσκάλεσε λοιπόν τους τρεις αυτούς υπηρέτες και τους είπε να φύγουν από τη χώρα του. Εκείνοι του αποκρίθηκαν ότι τους χρωστούσε μισθό και μόλις τους τον έδινε θα έφευγαν. Όταν το άκουσε αυτό και σαν να τον ξεμύρανε ο θεός, τους είπε: “Αυτόν σας δίνω για μισθό που σας αξίζει” κι έδειξε τον ήλιο που έτυχε εκείνη τη στιγμή να μπαίνει στο σπίτι από την καπνοδόχο. Και οι μεν μεγαλύτεροι αδελφοί, ο Γαυάνης και ο Αέροπος, σαν τ' άκουσαν αυτά, στέκονταν απορώντας, ο μικρότερος όμως που έτυχε να κρατάει ένα μαχαίρι, είπε: “Δεχόμαστε, βασιλιά, αυτά που μας δίνεις” και χάραξε με το μαχαίρι στο πάτωμα του σπιτιού το μέρος που φωτιζόταν από τον ήλιο. Αφού το έκανε αυτό, πήρε τρεις φορές ήλιο και τον έβαλε στον κόρφο του. Ύστερα, βγήκε από το σπίτι με τ' αδέρφια του κι έφυγαν.

Ένας από τους παριστάμενους εξήγησε στον βασιλιά τι σήμαινε εκείνο που έκανε το παιδί και είπε ότι ο μικρότερος από τους αδελφούς με υπολογισμό δέχτηκε αυτό που του έδωσε. Όταν τα άκουσε αυτά ο βασιλιάς, ταραχτήκε και έστειλε τους ιππείς του να τους σκοτώσουν. Στη χώρα αυτή υπάρχει ένας ποταμός, στον οποίο οι απόγονοι των Αργείων αυτών θυσιάζουν σαν σε σωτήρα, γιατί ο ποταμός αυτός, αφού τον πέρασαν οι Τημενίδες, έγινε τόσο ορμητικός ώστε να μην μπορούν να τον διαβούν οι ιππείς. Έτσι, οι Τημενίδες έφτασαν σε άλλη περιοχή της Μακεδονίας και κατοίκησαν κοντά στους κήπους που λένε πως ανήκουν στον Μίδα, τον γιο του Γορδίου. Στους κήπους αυτούς φυτρώνουν τριαντάφυλλα με εξήντα φύλλα το καθένα, που ξεπερνούν στην ευωδιά όλα τα άλλα. Επίσης σ' αυτούς τους κήπους, όπως λένε οι Μακεδόνες, πιάστηκε ο Σιληνός. Πάνω από αυτούς, βρίσκεται το βουνό Βέρμιο, απάτητο, από τον αδιάκοπο χειμώνα που επικρατεί εκεί. Οι τρεις αδελφοί, με ορμητήριο το μέρος που κατέλαβαν, κυριεύσαν και την υπόλοιπη Μακεδονία».

Το «μέρος» ήταν οι Αιγές, λέξη που σχετίζεται με τα νερά και που, γι' αυτό, πιστευόταν ότι είναι η μετέπειτα Έδεσσα. Όσπου οι ανασκαφές στην Βεργίνα, της έκλεψαν την δόξα. Η παράδοση λέει ότι τις Αιγές ίδρυσε ο Κάρανος, που ήταν κι ο γενάρχης των βασιλιάδων της Μακεδονίας. Κατά την εκδοχή αυτή, ο Κάρανος ήταν αδερφός ή γιος του Φείδωνα, βασιλιά του Άργους, που ξέρουμε ότι έζησε τον Η' π.Χ. αιώνα. Ο Κάρανος έφυγε από την πατρίδα του, έφτασε στη Μακεδονία κι, ακολουθώντας τις επιταγές κάποιου χρησμού του μαντείου των Δελφών, πήρε από πίσω ένα κοπάδι κατσίκες. Εκεί που οι κατσίκες έπεσαν να κοιμηθούν, ο Κάρανος έκτισε τις Αιγές. Αλλά και για τον Περδίκκα υπήρχε χρησμός που έλεγε πως έπρεπε να χτίσει την πρωτεύουσά του εκεί που θα έβρισκε κατσίκες να

κοιμούνται.

Αιγές και Βεργίνα:

Οι Αιγές ήταν η πρώτη πρωτεύουσα του βασιλείου των Μακεδόνων: Από την εμφάνισή τους ως το 399 π.Χ., όταν ο βασιλιάς Αρχέλαος έκανε πρωτεύουσά του την Πέλλα. Οι Αιγές έμειναν ιερή πόλη των Μακεδόνων, τόπος ταφής των βασιλιάδων τους. Εκεί δολοφονήθηκε ο Φίλιππος τη μέρα των γάμων της κόρης του (336 π.Χ.). Κι εκεί στέφθηκε βασιλιάς ο Μέγας Αλέξανδρος. Είναι η Βεργίνα ο τόπος αυτός; Οι ειδικοί χρησιμοποιούν «ειδικές εκφράσεις»:

«Ταυτίζεται με βεβαιότητα», «Πρέπει να είναι», «Αν οι Αιγές ταυτίζονται με την Βεργίνα», «Τα ευρήματα της Βεργίνας βεβαιώνουν ότι εκεί ήταν οι Αιγές».

Ο καθηγητής Μανόλης Ανδρόνικος είχε πεισθεί ότι εκεί ήταν οι Αιγές. Με το περιλαμπρο ανάκτορο να έχει κτιστεί όσο ο Μέγας Αλέξανδρος βρισκόταν στην Ασία. Και με τον τάφο του Φιλίππου Β' να ξεχωρίζει ανάμεσα σε μια σειρά βασιλικούς τάφους με πιθανολογούμενους τους νεκρούς που φιλοξενούσαν.

Ο ευρύτερος χώρος της Βεργίνας είχε κατοικηθεί από τη Νεολιθική εποχή, σαν σε συνέχεια του οικισμού της Νέας Νικομήδειας (κοντά στη Βέροια). Αναπτύχθηκε εκεί και πλούσιος και πολυάνθρωπος οικισμός της εποχής του Σιδήρου (γύρω στα 1100 π.Χ.). Η κατοίκηση συνεχίστηκε τους επόμενους αιώνες και, από το δεύτερο μισό του Δ' π.Χ. αιώνα, όταν πια οι Αιγές έπαψαν να είναι πρωτεύουσα του βασιλείου των Μακεδόνων, η περιοχή της Βεργίνας γνώρισε λαμπρή οικιστική ανάπτυξη. Αυτής της εποχής και μεταγενέστερων είναι τα πιο σπουδαία από τα εκεί ευρήματα.

Στα χρόνια του Αντίγονου Γονατά (318 – 289 π.Χ.), οι Αιγές κυριεύτηκαν από τον Πύρρο της Ηπείρου και λεηλατήθηκαν από τους Γαλάτες μισθοφόρους του που σύλησαν τους τάφους και άρπαξαν τους θησαυρούς τους. Στα μισά του Β' π.Χ. αιώνα (πιθανότατα, μετά την ήττα

των Μακεδόνων από τους Ρωμαίους, στα 168 π.Χ.), η Βεργίνα καταστράφηκε από φωτιά. Η εκεί κατοίκηση συνεχίστηκε ως τον Α' μ.Χ. αιώνα με τάση συνεχούς ερήμωσης. Στα βυζαντινά χρόνια, ένα ασημαντό χωριό υπήρχε εκεί (η Παλατίτσα). Μετά τη μικρασιατική καταστροφή, οι πρόσφυγες που κατέληξαν στην περιοχή, ίδρυσαν την πόλη Βεργίνα.

Στα 1977 – 1978, στον χώρο, ο καθηγητής Μανόλης Ανδρόνικος αποκάλυψε τους βασιλικούς τάφους. Κάτω από τα χώματα ενός λόφου εντοπίστηκαν τρεις: Σύμφωνα με τον Μανόλη Ανδρόνικο, ο μεγαλύτερος ανήκει στον Φίλιππο Β' που δολοφονήθηκε το 336 π.Χ. Ο μικρότερος ανήκει σε ένα «μικρό πρίγκιπα» που πιθανολογείται ότι ήταν ο Αλέξανδρος Δ', γιος του Μεγάλου Αλεξάνδρου που δολοφονήθηκε στα 310, σε ηλικία 13 χρόνων. Ο τρίτος είναι κιβωτιόσχημος και ανήκει σε κάποια γυναίκα. Αργότερα, στην περιοχή ανακαλύφθηκαν ακόμα δυο τάφοι.

Το σχολείο της Μιέζας:

Εκτός από τις Αιγές (και φυσικά και τη Βέροια), στα ιστορικά χρόνια υπήρχε στην Ημαθία μια ακόμη πόλη, η Μιέζα. Η πιθανή της τοποθεσία έχει ανασκαφεί στους πρόποδες του Βέρμιου, στη γη της Βοττιαίας (στην περιοχή του σημερινού χωριού Λευκάδια, 18 χλμ. βορειοδυτικά της Βέροιας). Εκεί, ο Φίλιππος Β' εγκατέστησε τον Αριστοτέλη, επικεφαλής ομάδας εκπαιδευτικών που ανέλαβε τη μόρφωση του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Ο Φίλιππος προτίμησε την πόλη αυτή, ώστε ο Αλέξανδρος να απομακρυνθεί από την πρωτεύουσα, Πέλλα, και από την επιρροή της μητέρας του, Ολυμπιάδας. Κι ακόμα, να βρεθεί σε ένα περιβάλλον κατάλληλο για μελέτη. Η Μιέζα ήταν ιδανική γι' αυτό, καθώς διέθετε το άλσος των Νυμφών, το οποίο ο Πλούταρχος περιγράφει ως μαγευτικό τοπίο. Οι συμμαθητές του Αλεξάνδρου είχαν διαλεχτεί προσεχτικά από τον ίδιο τον Φίλιππο.

Τα μαθήματα ξεκίνησαν στα 342 π.Χ., όταν ο Αλέξανδρος ήταν 14 χρόνων. Συμμαθητές του ανάμεσα σε άλλους, είχε τον Πτολεμαίο τον Λάγου, τον Άρπαλο, τον φίλο του Ηφαιστίωνα, τον Λεοννάτο και τον Μαρσύα. Όταν έληξαν (339 π.Χ.), ο Αλέξανδρος έφυγε από τη Μιέζα ολοκληρωμένος άνθρωπος, έτοιμος ηγέτης.

Στην περιοχή, έχουν αποκαλυφθεί οι σπουδαιότεροι μακεδονικοί τάφοι «της Κρίσεως», «των

Ανθεμίων», «του Κινχ» (από το όνομα του Δανού ανασκαφέα) και «του Λύσωνος και του Καλλικλέους» (ονόματα των νεκρών που αναφέρονται σε εκεί επιγραφές)

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 29.3.2011)